

FARKLI DİSİPLİNLERİN SOSYAL PSİKOLOJİ İLE KESİŞİMLERİ: VAN ÖRNEKLEMİ ÇALIŞMALARINA DAİR İNCELEME

(Araştırma Makalesi)

Nur OKUTAN (*)

Öz

Bu çalışma, iki temel amaç üzerine kurgulanmıştır. Bunlardan ilki, sosyal psikolojinin farklı disiplinlerle kurduğu bilimsel ilişkiyi, Van örnekleminde yürütülen çalışmalar özelinde sistematik biçimde incelemektir. Bu bilgi temelinde, ikincil olarak Van ilinde öne çıkan sosyal psikolojik konu (ve sorun) alanlarını belirleyebilmek amaçlanmaktadır. Bu amaçla, 2000-2020 yıllarında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler, Eğitim ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinde yürütülen lisansüstü tezler sistematik olarak gözden geçirilmiştir. Çalışmaya, Van ili örnekleminde, en az bir temel sosyal psikoloji konusu içeren ve tam metnine erişilebilen görgül çalışmalar dâhil edilmiştir. Bu ölçütleri karşılayan, toplam 169 teze ulaşılmıştır. Çalışmalar, künye bilgisi, yöntem ve sosyal psikolojik konular gözetilerek sınıflandırılmıştır. Konuların sırasıyla tutumlar, grup süreçleri, benlik ve kişilerarası ilişkiler temalarında kümelendiği görülmektedir. Sonuçlar, sosyal psikolojinin eğitimden, güzel sanatlara, turizmde, işletme ve kamu yönetimine, coğrafyadan edebiyata, psikiyatriden halk sağlığı ve hemşireliğe; birçok farklı disiplin için önemli bir bilimsel bilgi kaynağı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Psikoloji, Farklı Disiplinler, Van Örneklemini, Sosyal Psikoloji Konuları, Sistematik Gözden Geçirme.

*) Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Sosyal Psikoloji Ana Bilim Dalı
(e-posta: nurokutan@yyu.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0388-7677>

Intersections of Different Disciplines With Social Psychology: A Study on Van Samples

Abstract

The present study has two purposes. The first is to systematically examine the relationship between social psychology and different disciplines based on the studies in the Van samples. The second is to explore the featured social-psychological topics in Van samples. For the purpose, the dissertations and theses in the Institutes of Social Sciences, Education Sciences and Health Sciences at Van Yüzüncü Yıl University between 2000 and 2020 were systematically reviewed. This review included empirical studies with full text available involving at least one basic social psychology topic and collected from the samples in Van. A total of 169 dissertations and theses meeting these criteria were accessed. The studies were classified considering their references, methods, and social psychology topics. The results highlighted the topics such as attitudes, group processes, self, and interpersonal relationships. The results showed that social psychology is an important source of scientific information for many different disciplines including education, fine arts, tourism, business and public administration, geography, literature, psychiatry, public health, and nursing.

Keywords: *Social Psychology, Different Disciplines, Van Samples, Social Psychology Topics, Systematic Review.*

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı, sosyal psikolojinin diğer disiplinlerle kurduğu bilimsel ilişkiyi, Van ili örnekleminde yapılan çalışmalar temelinde, sistematik olarak incelemektir. Çalışmada ayrıca, bu inceleme sonucunda öne çıkan konu (ve sorun alanlarını) tespit etmek ikincil olarak amaçlanmaktadır.

Sosyal psikoloji, içsel psikolojik süreçlerin yanı sıra bireyin çevresiyle, içinde bulunduğu zaman ve mekânla, diğer bireyler, gruplar ve canlılarla olan ilişkilerini inceleyen, bilimsel bir disiplin olarak ifade edilebilir (Amiot, Sukhanova ve Bastian, 2020; Aronson, Wilson ve Akert, 2013; Steg, van den Berg ve de Groot, 2013/2015; Zimbardo ve Boyd, 1999). Tanımından da anlaşılacağı üzere, sosyal psikoloji insanı, kendisiyle (benliğiyle), diğer insanlarla (aile, arkadaş gibi), gruplarla (uluslar gibi), canlılarla (doğadaki diğer canlılar), farklı durumlar içerisinde (ör., iş ortamında, tek başına iken) ve zaman ve mekânla (herhangi bir zaman kesitiyle, kentle) bir başka ifadeyle, çok yönlü olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla, bu özü itibarıyla de birçok farklı disiplinle bilimsel bir temas halindedir (Bilgin, 2014). Örneğin, tutumlar, ikna ve sosyal etki çalışmaları, pazarlama, reklam ve siyaset gibi alanlarda, pek çok araştırmaya bilimsel ışık tutabilmiştir (Cialdini, 2009; Milburn, 1996/1998). Benzer şekilde, yakın ilişkilerle (sosyal destek gibi) ya da benlikle ilgili yürütülen (ör., öz yeterlik inancı) çalışmalar, sağlık davranışlarının geliştirilmesinde (sigarayı bırakma gibi) ve stresle mücadelede önemli bilgiler sağlayabilmiştir

(Aronson ve diğerleri, 2013; Myers, 2010/2015). Yine, hukuk (görgü tanıklığı, cezaların etkililiği gibi) ve kamusal yönetim (yasalara uyma) alanlarındaki uygulamaların, davranışın sosyal psikolojik çözümlenmeleriyle ilişkili olduğu söylenebilir (Aronson ve diğerleri, 2013). Nihayetinde, sosyal psikolojik analizler, önyargısal tutumların azaltılması, kişiler, gruplar hatta devletlerarası anlaşmazlıkların giderilebilmesi, iş verimliğinin artırılması ve olumlu sosyal davranışların geliştirilebilmesi gibi önemli pek çok konuda, farklı birçok bilimsel disipline ve uygulama alanına önemli kestirimler sağlayabilir (Krech ve Crutchfield, 1948). Ancak bu noktada, bir hususa değinmek ve ufak bir hatırlatmada bulunmak, okuyucular adına yararlı görünmektedir. Sözü edilen konulardan bazılarının, diğer bilim disiplinlerinin de ilgi alanında olduğu bilinmektedir. Örneğin, aile ya da gruplararası ilişkiler, sosyolojik olarak da incelenmektedir (Hogg ve Vaughan, 2010). İletişim, tutum, karar verme ve sosyal karşılaştırma gibi konular, siyaset ve ekonomi bilimlerinin de üzerinde durduğu unsurlardır (van Raaij, 2008; Milburn, 1996/1998; Rucker, Petty ve Briñol, 2015). Sosyal psikoloji ise çalışma yöntemi (ölçme teknikleri) ve inceleme birimi ile bu konulara, farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır (Krech ve Crutchfield, 1948). Bu perspektifin temelinde, birey ve diğerleri arasındaki ilişkiler / etkileşimler bulunmaktadır. Diğer bilimsel disiplinler ise çalışmalarının merkezine gruplar, sistemler gibi yapıları ya da bireyleri almaktadırlar. Örneğin, sosyal psikolojiye yakın bilim alanlarından biri olan sosyolojinin (Eagly ve Fine, 2010; House, 1977; Thoits, 1995) odağında, toplumsal örgütlenmeler, sosyal sınıflar, değerler, dil ve aile / akrabalık sistemleri gibi yapılar (inceleme birimleri) yer almaktadır (Hogg ve Vaughan, 2010; Sherif, Harvey, White, Hood ve Sherif, 1988). Dolayısıyla, sosyolojik bir yaklaşımla, önyargısal tutumlar, sınıfsal farklılıklar ya da sosyal grupların demografik özellikleri açısından incelenebilir. Bu inceleme, tahmin edilebileceği gibi önyargısal tutumlara ilişkin gruplar düzeyinde (belirli yaş grupları veya gelir seviyeleri) bilgiler sunabilir (Krech ve Crutchfield, 1948). Sosyal psikolojik bir yaklaşımdaysa, önyargılı tutumlardaki sınıfsal farklılığın belirlenmesine ek olarak, bu farkın nedenleri, birey ve diğerleri (sosyal gruplar gibi) arasındaki etkileşim açısından anlaşılmaya çalışılır (Krech ve Crutchfield, 1948). Örneğin, bu etkileşim, bireylerin sosyal kimlik duygusu (Tajfel, Billig, Bundy ve Flament, 1971) geliştirmelerine, bu kimliğe güçlü bir şekilde bağlanmalarına ya da toplumdaki grup temelli hiyerarşik yapılar, baskın grupların bu yapıyı sürdürme eğilimlerine, görece zayıf gruplarınsa bu yapıyı onaylamalarına yol açabilir (sosyal baskınlık yönelimi) (Sidanius ve Pratto, 1999, 2004). Sosyal psikolojik (sosyal kimlik ve sosyal baskınlık yönelimi gibi) bu etkiler de sırasıyla dış gruplara (ör., yoksullar) yönelik önyargılı tutumlara neden olabilir (Whitley ve Kite, 2010). Bu bakış açısı, aynı zamanda ekonomiye ilişkin davranışlara genişletilebilir. Davranışçı ekonomistlere göre, bireylerin marka tercihleri ya da tüketim davranışları, akılcı kararlarından daha çok başkalarından etkilenmelerine (birey-diğeri etkileşimi) bağlı olarak şekillenmektedir (Cartwright, 2011). Etkilenilen kişiler, kimi durumlarda aile üyeleri ya da diğer kişiler olabilmektedir, ancak aile içindeki sosyal etkileşim hakkında daha az bilgi bulunmaktadır (Wärneryd, 1988). Benzer olarak, sosyal psikolojik bir yaklaşım, uluslararası politikalar, devletler ya da diğer siyasal birimler ve bu birimlerdeki

insanların davranışlarının (uluslararası düzeydeki ilişkilerin) anlaşılabilmesinde yararlı olabilir. Uluslararası birey davranışları, siyasal kararlar ya da devletlerin dış politikaları; bir başka ifadeyle devletlerarası ilişkiler incelenirken, tutumlar, inanç ve değer sistemleri gibi sosyal psikolojik konuların, birey ve diğerleri etkileşimi düzeyinde bakılabilmemesi gerekli kılmaktadır (Kelman, 1965). Görülebileceği gibi, sosyal psikolojik bir bakış açısında, sosyal olaylar / olgular, sosyal durumlar içerisindeki bireyler düzeyinde (birey ve diğerleri etkileşimi) ele alınmaktadır. Bu yanı sıra da sosyal psikoloji ve yaklaşımı, toplumsal süreçleri geniş bir ölçekte (ekonomi, siyaset, sosyoloji bilimi gibi) ya da birey düzeyinde inceleyen (ör., kişilik psikolojisi) sosyal bilim alanlarından farklılaşmaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2006/2015). Bu çalışmanın da, çeşitli disiplinlerin sosyal psikolojiyle örtüşen temalarını ortaya koyup, bunlara, sosyal psikolojik bir perspektiften bakabilmeyi ve de bu bilim alanları arasındaki bilimsel bağı güçlendirebilmeyi hedeflediği anımsatılmalıdır.

Sosyal psikolojik bir bakış açısı aynı zamanda, bilimsel verilerin gündelik yaşama uygulanabilmesi ve güncel meselelere çözüm getirilebilmesi temel ilkesiyle ilintilidir (Krech ve Crutchfield, 1948). Bu ilkenin, yerelde yürütülecek çalışmalara da bir gereklilik oluşturduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, sosyal psikolojik yaklaşımın, aynı zamanda yereldeki toplumsal konu ve sorunlara aktarılabilmesi önemlidir. Dolayısıyla şimdiki araştırmada, bu ilke ve gereklilikten hareket edilerek, Van kenti özelinde çözümlenmeler yapılmak istenmiştir. Van ili tarihi, kültürel, sosyolojik ve coğrafi özellikleri ile bilim insanlarının dikkatlerini çekebilecek niteliklerdedir ve bu yanı sıra da farklı pek çok disiplinden çalışmanın merkezinde yer alabilmiştir (ör., Duman, 2016; Pınarcık, 2012; Yıldız ve Deniz, 2016). Öte yandan, kadınların kıyasla ikincil konumları, işsizlik, artan boşanma ve göç oranları gibi sosyal psikolojik temalarla bağlantılı, kente dair, önemli veriler de bulunmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2020). Ancak bu verilerin, sosyal psikolojik bir perspektiften irdelenmediği de görülebilmektedir. Başka bir anlatımla, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, işsizlik, suç yönelim ya da göç gibi meselelerin sosyal psikolojik neden ve sonuçları bu çözümlenmelerden öngörülememektedir. Örneğin, Van'daki boşanma olgusuna ilişkin sosyolojik verilere (sosyal [geleneksel /modern aile]; demografik [yaş, eğitim]; ekonomik [gelir düzeyi]) ek olarak (Akgül Sarpkaya, 2013), cinsiyet rolleri, evlilik ve aile değerleri, yakın ilişkilerde anlaşmazlıkları çözme biçimleri gibi sosyal psikolojik bilgilere de gereksinim duyulmaktadır. Benzer biçimde, suçla ilişkin (ör., uyuşturucu madde kullanma) veriler değerlendirilirken, bireylerin inançları, tutumları, sosyo-ahlaki değer ve normları bilinebilmelidir. Bir diğer ifadeyle, yazının başında kısaca değinildiği üzere, yerelin sosyal konu ve sorunlarının sosyal psikolojik bir analizle (birey ve diğerleri etkileşimi çerçevesinde) gözden geçirilmesinin önemliliği bulunmaktadır. Böylesi bir analiz, aynı zamanda, sosyal meselelerin bütüncül olarak irdelenebilmesine de olanak tanımaktadır. Dolayısıyla bu araştırma, sosyal psikolojinin diğer bilim alanları ile kesişen yanlarını, yerelde yapılan çalışmalar özelinde betimleyerek, Van ilindeki sosyal psikolojik öncelikli konu (ve sorun) alanlarını belirleyebilmeyi ikincil olarak amaçlamakta; toplumsal sorunları disiplinler arası, kapsayıcı bir perspektifle irdeleyen çalışmaları teşvik edebilmeyi hedeflemektedir.

1.1. Sosyal Psikolojinin Temel Konularına Kısa bir Bakış

Bu açıklamaların ardından, çalışmada inceleme konusu edilen, sosyal psikolojinin temel bazı konularına kısaca değinmek faydalı olabilir. Değnilere, sosyal psikolojik bilginin kaynağı ile başlamak, isabetli görünmektedir. İnsanlar, kendileri ve çevrelerinde olan biten her şeye (neyin / kimin iyi / kötü olduğu; ne yapılması / yapılmamasına dair düşünceler gibi) anlam verme ve yorumlama gayreti içerisindeyler. Sosyal gerçeklik de bu süreçlerle var edilir. Dolayısıyla, tüm bu karar verme, yargıda bulunma, başka bir söyleyişle, *sosyal biliş ve algı* süreçlerinin sosyal psikolojik bilginin de özünü oluşturduğu ifade edilebilir (Myers, 2010/2015). Bu süreçlerse bir öze (benlik) dayalı olarak gerçekleşmektedir. Bireyler, bu öz çerçevesinde, sosyal dünyayı yorumlamaktadırlar ve sosyal davranışlar da buna göre biçim almaktadır. *Benlik*, her bireyin kendine dair duygu ve düşüncelerinin (arzular, yetenekler, güdüler gibi) bir bütünü olarak tarif edilebilir (Baymur, 1994; Myers, 2010/2015; Brown, 1998). Sosyal davranışı biçimlendiren bir diğer etmense tutumlardır. *Tutumlar*, psikolojik bir nesneye yönelik inanç, duygu ve davranışların tutarlı bir eğilimini belirtmektedir (Hogg ve Vaughan, 2010; Sakallı Uğurlu, 2018). Her ne kadar tutarlı bir özellik sergilese de tutumlar, değişim gösterebilirler. Bu, kimi durumlarda, diğerlerinin etkisine bağlı olarak gerçekleşebilir. Başkalarının varlığı, gerçek bir kabulde inanç değişikliğine yol açabileceği gibi diğerleri üzerinde sosyal bir baskı (ör., onaylanma ya da dışlanmama) oluşturarak da davranışı şekillendirebilir. Diğerlerinin sosyal davranış üzerindeki bu gücü, *sosyal etki* olarak adlandırılmaktadır (Aronson ve diğerleri, 2013; Myers, 2010/2015). Sosyal etkinin gücü, aynı zamanda *grup süreçlerine* bağlı olarak değişebilir. Gruplar, benlik için temel gereksinimlere kaynaklık edebilmesi (ör., ait olma, kimlik edinebilme, değer görme), sosyal normların oluşması ve çalışma verimliliğine etkileri gibi nedenlerle bireyler için önemlidirler. Gruplar aynı zamanda, yalnızca varlıkları, niceliksel özellikleri, liderleri ve üyeleri arasındaki etkileşime dayalı olarak, sosyal davranışlar üzerinde belirleyici bir işlev üstlenebilirler (Aronson ve diğerleri, 2013; Kağıtçıbaşı, 1999). İnsanlar, benliğin temel gereksinimlerini *yakın ilişkiler* yoluyla da karşılayabilir. Diğerleriyle kurulan arkadaşlık, dostluk ve aşka dayalı ilişkiler, ait olma, anlaşılma, değer görme ve güven gibi belli başlı ihtiyaçların doyurulmasına aracılık edebilir (Hendrick, 2004/2009). Kişilerarası ilişkilerin sağlıklı yürüyebilmesi ise bir anlamda, yardımlaşma, başkalarının yararının gözetilmesi, özgecilik gibi *olumlu sosyal davranışlarla* ilişkilidir (Batson, 2011). Ancak insanlar, *saldırganlık* gibi (ör., akran zorbalığı, kadına yönelik şiddet) diğerlerine zarar verme eğilimi de sergileyebilirler. Olumsuz davranışların kökenlerinde ise önyargısal tutumlar yer alabilir. Bu tutumlar, belirli bir sosyal gruba yönelik olumsuz duygu ve düşünceleri içermektedir. *Önyargılar*, devamında diğerine kıyasla haksızlık oluşturabilecek davranışlara, başka bir anlatımla, *ayrımcılığa* neden olabilir (Brown, 1995). En yaygın önyargı biçimlerinden biri ise cinsiyet temelinde gözlenmektedir. Önyargının bu formunda, sosyal roller, kadınlar ve erkekler için kesin bir şekilde ayrıştırılarak cinsiyet, toplumsal olarak inşa edilir (*toplumsal cinsiyet*) (Dökmen, 2006). İnsanlar, bazen de çeşitli ekonomik, siyasal ya da sosyal sebeplerle, yerleşim yerlerini (ülke, şehir gibi) değiştirmek (göç etmek) durumlarında kalarak olumsuz tutum ve

tavırların hedefi konumuna gelebilirler. *Göç*, aynı zamanda, dâhil olunan kültürün, örf ve adetleri, dili, alışkanlıkları, değerleri, sosyal normları gibi yeni birçok sosyal psikolojik unsura uyum gösterebilmeyi gerektirmektedir (*göç ve sosyal psikoloji*) (Baymur, 1994; van Oudenhoven, Judd ve Ward, 2008). Yazının başında da bahsedildiği gibi, sosyal psikolojik bir yaklaşım, bu konuları, sosyal psikolojinin kuramsal bilgi, araştırma yöntem ve bulguları temelinde, gündelik yaşam karşılıklarıyla ele alma gayretini içermektedir. Bu çaba, *sosyal psikoloji ve sağlık* gibi uygulamalı alanların gelişimine de aracılık etmiştir. Sağlığın sosyal psikolojisi, fiziksel ve psikolojik sağlığın korunması (ör., kötü beslenmeme) ve iyileştirilmesindeki (ör., hastalık ve sağlığa ilişkin inanç ve tutum değişimi) uygulamalarıyla bunu görünür kılmaktadır (Taylor ve diğerleri, 2006/2015).

2. Yöntem

2.1. Araştırmaya Dâhil Etme Ölçütleri

Çalışmaya Van ili örnekleminde, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler, Eğitim ve Sağlık Bilimleri Enstitülerinde 2000-2020 yıllarında yürütülen, en az bir temel sosyal psikoloji konusu içeren ve tam metnine erişilebilen lisansüstü görgül tez çalışmaları dâhil edilmiştir. Çalışmada, yerelde yürütülen çalışmalar, aynı zamanda akademik ilgi ve eğilimlerle birlikte betimlenmek istenildiğinden, araştırmanın kapsamı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde yürütülen lisansüstü tezlerle sınırlı tutulmuştur. Ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmaları, herhangi bir değişkene dair betimleyici ya da ilişki sonuç elde etme nedeniyle yapılmadığından, bu araştırmanın amacını karşılamadığı düşünülerek, değerlendirme dışında bırakılmıştır.

2.2. İşlem

Araştırmalara Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi internet veri tabanından ulaşılmıştır. Tarama işlemi 16 Ocak 2019 ile 22 Şubat 2020 tarihlerinde yapılmıştır. İşlemden ilk olarak Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler ($n = 1750$), Eğitim ($n = 344$) ve Sağlık Bilimlerine ($n = 696$) kayıtlı 2790 tez, başlık ve konu temelinde gözden geçirilmiştir. Bu ilk elemanın ardından tam metin erişilebilen tezlerin özet, giriş (amaç, problem ve kavramsal çerçeve) ve yöntem bölümleri ile ekleri (veri toplama araçları gibi) şimdiki çalışma ölçütlerine göre incelenmiştir. Buna göre, çalışmanın amacını karşılayan toplam 169 teze (bkz., *Ek*) ulaşılmıştır. Tezler daha sonra yazar, yıl, tez türü, enstitü, ana bilim / bilim dalı, araştırma türü (nitel, nicel ve karma), veri toplama araç (biçimleri: Likert türü ölçek) ve yöntemi (anket, görüşme, gözlem, eğitim / müdahale, betimleme), amacı, sosyal psikolojik ana ve alt temalar, örneklem sayısı ve özellikleri biçiminde bir istatistiksel paket programı aracılığı ile sınıflandırılmıştır. Sosyal psikolojinin ana temaları, sosyal psikoloji giriş kitaplarında yer alan konulara ve ilgili yazın bilgisi temelinde belirlenmiştir (bkz., Aronson ve diğerleri, 2013; Hogg ve Vaughan, 2010; Myers, 2010/2015; van Oudenhoven ve diğerleri, 2008; Taylor ve diğerleri, 2006/2015). Alt temalar ise ilgili

tezin giriş, yöntem ve ekler bölümlerinden yararlanılarak çalışmada yer alan değişkenlere göre ayırt edilmiştir. Kimi çalışmalarda birden fazla ana temaya (ör., saldırganlık ve tutumlar) rastlanmıştır. Bu durumda, incelenen çalışmanın temel konusu gözetilerek ilgili tez sınıflandırılmıştır. Söz konusu tezin görece ikincil konusu ise alt temalarda kategorize edilmiştir. Alt temaların ana tema ile uygunluğu, tezin sosyal psikolojik bir tema içerip içermediği ve hangi ana tema altında kategorize edilmesi gerektiği bilgisi için sosyal psikoloji alanında, bir uzman (hakem) görüşüne başvurulmuştur. Hakem değerlendirmesinin ardından, sınıflandırma ölçütünde görüş ayrılığı içeren tezler (sekiz tez) araştırmacı ve hakem tarafından ana tema ve alt temalar açısından tezin bütünü dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmiş; bu ayrılıklar çözümlenmiştir.

2.3. Araştırma Etiği

Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygun verilerin toplanması, araştırma ölçütlerini karşılayan tüm çalışmaların araştırmaya dâhil edilmesi; bu işlemlere ilişkin bilgilerin detaylı olarak kayıtlanması ve bunların raporda sunulması, araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ekler bölümünde yer verilmesi; araştırmacı yanlılığını azaltmak, çalışmanın iç geçerliğini arttırmak amacıyla uzman görüşünden yararlanılması (American Psychological Association [APA], 2020; Merriam, 2009/2015) etik ilkeleri gözetilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Tezlerin Yıl, Enstitü, Tez Türü ve Ana Bilim / Bilim Dallarına Göre Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Çalışmada ilk olarak araştırmaya dâhil edilen tezler, yıl, tür, enstitü, ana bilim / bilim dalları temelinde yorumlanmıştır (bkz., Çizelge 1). Buna göre, sonuçlara bakıldığında, tezlerin önemli bir bölümünün (%59.2) son beş yıl içerisinde yürütüldüğü görülmektedir. Bunların %52.7'si Sosyal Bilimler, %45.0'ı Eğitim Bilimleri ve %2.4'ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü bünyesinde yapılmıştır. Tez türü dağılımı yüksek lisans için %96.4, doktora için %3.6 olarak bulunmuştur (bkz., Çizelge 1).

Bulgular aynı zamanda, sosyal psikoloji temalarını ele alan toplamda 27 ana bilim / bilim dalına işaret etmektedir. Bu bilim alanlardan Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi ($n = 33$), Eğitim Programları ve Öğretimi ($n = 22$), Sosyoloji ($n = 20$), Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ($n = 19$) ile İşletme ($n = 19$) ana bilim / bilim dalları, sosyal psikoloji konularının çalışılma sıklığı açısından ilk beş sırada yer almaktadır. Bu sırayı, Beden Eğitimi ve Spor ($n = 9$), Eğitim Bilimleri ($n = 8$), Turizm İşletmeciliği ($n = 5$) ve Kamu Yönetimi ($n = 5$) ana bilim / bilim dalları izlemektedir. Geriye kalan 18 bilim alanının Fen Bilgisi ve Resim-İş Eğitimi, Beşeri ve İktisadi Coğrafya, Psikiyatri, Halk Edebiyatı, Kentleşme ve Çevre Sorunları gibi çeşitli disiplinleri içerdiği görülebilmektedir. Sosyal psikolojik tema barındıran tez dağılımı bu bilim alanları için, 1 ile 3 arasında değişmektedir (bkz., Çizelge 1).

Çizelge 1. İncelenen Tez Çalışmalarının Yıl, Enstitü, Tez Türü ve Ana Bilim / Bilim Dallarına Göre Dağılımları

	<i>n</i>	%
Yıl		
2000-2005	7	4.1
2006-2010	26	15.4
2011-2015	36	21.3
2016-2020	100	59.2
Toplam	169	100.0
Enstitü		
Sosyal Bilimler	89	52.7
Eğitim Bilimleri	76	45.0
Sağlık Bilimleri	4	2.4
Toplam	169	100.0
Tez türü		
Yüksek lisans	163	96.4
Doktora	6	3.6
Toplam	169	100.0
Ana Bilim / Bilim Dalı		
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı	33	19.5
Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı	22	13.0
Sosyoloji Ana Bilim Dalı	20	11.8
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı	19	11.2
İşletme Ana Bilim Dalı	19	11.2
Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı	9	5.3
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	8	4.7
Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	5	3.0
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı	5	3.0
Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı	3	1.8
Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı	3	1.8
İktisat Ana Bilim Dalı	3	1.8
Din Eğitimi Bilim Dalı	3	1.8
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı	2	1.2
Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı	2	1.2
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı	2	1.2
Antropoloji Ana Bilim Dalı	1	0.6
Din Sosyolojisi Bilim Dalı	1	0.6

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı	1	0.6
Müzik Eğitimi Bilim Dalı	1	0.6
Halk Edebiyatı Bilim Dalı	1	0.6
Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı	1	0.6
Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı	1	0.6
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı	1	0.6
Psikiyatri Ana Bilim Dalı	1	0.6
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı	1	0.6
Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı	1	0.6
Toplam	169	100.0

3.2. Tezlerin Araştırma Biçimi, Veri Toplama Araç ve Yöntemi ile Sosyal Psikolojik Temalara Göre Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Araştırmada ikincil olarak incelenen tezler yönetsel açıdan gözden geçirilmiştir. Buna göre, sonuçlar söz konusu çalışmalarda daha çok niceliksel yöntemlerin (%79.9) tercih edildiğine; verilerin ise sıklıkla anket tekniği (%81.1) aracılığıyla toplandığına işaret etmektedir (bkz., Çizelge 2). Bu tekniği, görüşme (%7.7) takip etmektedir. Bulgular aynı zamanda, araştırmaların önemli bir kısmında (%78.7) sosyal psikoloji / psikolojide kullanılan Likert tipi ölçme araçlarından yararlandığını göstermektedir.

Bu çalışmaların sosyal psikolojik ana temalara göre dağılımları incelendiğinde, en sıklıkla *tutumlar* konusunun (%33.7) ele alındığı görülebilmektedir. Bunu, sırasıyla *grup süreçleri* (%29.0), *benlik* (%13.0), *kişilerarası ilişkiler* (%7.1) ve *önyargı ve ayrımcılık* (%4.1) konuları izlemektedir. *Saldırganlık* ve *toplumsal cinsiyet* temalarının ise çalışılma sıklığı aynıdır (%3.6). Bu sıra, *göç* (%2.4), *sosyal biliş ve sosyal algı* (%1.8) ve *sosyal etki* (1.2) konuları ile devam etmektedir. *Sosyal psikoloji* ve *sağlık* konusunun ise yalnızca bir tez çalışmasında ele alındığı belirlenmiştir (bkz., Çizelge 2).

Çizelge 2. Tezlerin Araştırma Biçimi, Veri Toplama Araç ve Yöntemi ile Sosyal Psikolojik Ana Temalara Göre Dağılımları

Araştırma biçimi	N	%
Nicel	135	79.9
Nitel	20	11.8
Karma	14	8.3
Toplam	169	100.0
Veri toplama yöntemi		
Anket	137	81.1
Görüşme	13	7.7
Anket ve görüşme	12	7.1
Görüşme ve gözlem	2	1.2
Görüşme ve arşiv	1	0.6
Eğitim / müdahale	1	0.6
Resim betimleme	1	0.6
Resim betimleme ve görüşme	1	0.6
Görüşme ve anlatı	1	0.6
Toplam	169	100.0
Veri toplama aracı (Likert türü ölçek)		
Evet	133	78.7
Hayır	36	21.3
Toplam	169	100.0
Sosyal psikolojik ana temalar		
Tutumlar	57	33.7
Grup süreçleri	49	29.0
Benlik	22	13.0
Kişilerarası ilişkiler	12	7.1
Önyargı ve ayrımcılık	7	4.1
Saldırganlık	6	3.6
Toplumsal cinsiyet	6	3.6
Göç	4	2.4
Sosyal biliş ve sosyal algı	3	1.8
Sosyal etki	2	1.2
Sosyal psikoloji ve sağlık	1	0.6
Toplam	169	100.0

3.3. Sosyal Psikolojik Alt Temaların Ana Başlıklara Göre Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Bir önceki kısımda değinildiği gibi şimdiki araştırma bulguları, incelenen çalışmalarda toplamda 11 sosyal psikolojik ana temadan yararlanıldığını göstermektedir. Araştırmada aynı zamanda, ana temaların hangi sosyal psikolojik değişken(ler)le (alt tema / temalarla) çalışıldığı belirlenmek istenmiştir. Bu amaçla, her bir ana tema gözetilerek alt temalar kategorize edilmiştir. Sonuçlar, toplamda 155 farklı sosyal psikolojik değişkenin söz konusu tezlerde ele alındığına işaret etmektedir (bkz., Çizelge 3). Bu temaların, ana temalar açısından kullanım sıklıkları ise 1 ile 9 arasında değişmektedir.

Ana temalar ayrı ayrı gözden geçirildiğinde, sonuçlar *tutumlar*la ilişkili pek çok farklı sosyal psikolojik alt temaya (53 alt tema) işaret etmektedir. Bu temaların ise eğitim (eğitimsel aktörlere [öğretmenler, dersler, eğitim sistemi] ilişkin tutumlar), bireysel yönelimler (dini tutumlar, epistemolojik inançlar gibi), iktisat, işletme ve kamusal yönetim (ör., bölgesel kalkınma, insan kaynaklarının kullanımı, işletmeler) ve turizm (kentlerin markalaşması gibi) gibi bağlamlarda yoğunlaştığı söylenebilir. Temaların kullanım sıklıkları ise 1 ile 3 arasında değişim göstermektedir.

Grup süreçleri ve ilgili alt temalar incelendiğinde, bu konuyla ilişkilendirilen 39 farklı sosyal psikolojik değişken olduğu görülmektedir. Bu değişkenlerden mesleki doyum ($n = 9$), mesleki tükenmişlik ($n = 7$), örgütsel bağlanım ($n = 6$), liderlik tarzları ($n = 5$) ve örgütsel sinizmin ($n = 5$) daha sıklıkla ele alındığı ifade edilebilir. Değişkenlerin aynı zamanda, örgütsel bağlam temalarını (okula yabancılaşma, örgütsel güven ve adalet, işe bağlılık gibi) daha çok kapsadığı görülmektedir. Diğer taraftan, gruplararası ilişkiler bağlamını (sosyal kimlik, kent kimliği, siyasette dezavantajlı gruplar gibi) içeren alt tema sayısının daha az olduğu söylenebilir (bkz., Çizelge 3).

Benlik konusuna dair bulgular ise 21 farklı sosyal psikolojik alt temaya işaret etmektedir (bkz., Çizelge 3). Bu temaların, sıklıkla benliğin öz yeterlik (akademik, mesleki, duygusal, yaşam boyu öğrenme gibi) niteliği ile ilgili olduğu görülebilmektedir. Benlik saygısı, çok kültürlü kişilik ve düşünme biçimleri (eleştirel düşünme gibi), şimdiki ana temaya dayalı olarak sıklıkla çalışılan diğer nitelikler olarak belirlenmiştir.

İzleyen sonuçlar (bkz., Çizelge 3), *kişilerarası ilişkiler* ana temasıyla bağlantılı 11 farklı özelliği göstermektedir. Bu özelliklerin benzer sıklıklarda ele alındığı (Bu, 1 ile 2 arasında değişmektedir.) ve farklı ilişki bağlam (sosyal ilişkiler, yakın ilişkiler) ve konularla (iletişim, uyum, bağlanma gibi) ilgili olduğu saptanmıştır.

Toplumsal cinsiyet temasının ise sekiz değişik sosyal psikolojik nitelikte incelendiği görülmektedir. Niteliklerin tekrarlanma sıklıklarının (1 ile 2 arasında) birbirlerine yakın ve benzer bağlamlar içerdiği takip eden bir diğer bulgudur (Çizelge 3). Başka bir anlamıyla, bulgular *toplumsal cinsiyet* konusunun daha çok kadınlar bağlamında (kadın yok-sulluğu, kadınlar ve çalışma yaşamı, siyaset gibi) benzer tekrarlarla çalışıldığına işaret etmektedir.

Sırasıyla, *önyargı* ve *ayrımçılık* ana temasına ilişkin sonuçlar, bu konunun altı farklı sosyal psikolojik değişkenle ele alındığını göstermektedir (bkz., Çizelge 3). Değişkenle-

rin çalışılma sıklıkları (1 ile 2) ise önemli ölçüde farklılaşmamaktadır. Konu, daha çok, ilişkilendirilen bağlamlar (iş ortamı, cinsiyet, yaş ve meslek gibi) açısından değişkenlik göstermektedir.

Bulgular aynı zamanda, *göç* konusu ile ilgili her biri aynı sıklıkta yedi farklı değişkenin araştırıldığına işaret etmektedir. Bunların göç ve kentlilik bilinci, kente uyum, göç etme neden ve süreçleri, göç ve kadın gibi konuları içerdiği görülebilmektedir (bkz., Çizelge 3).

Saldırganlık ana temasının ise kadına yönelik şiddet, saldırganlık eğilimi ve davranışı, çocuk ihmal ve istismarı olmak üzere birbirinden farklı dört nitelikle incelendiği görülmektedir. Değişkenlerin ele alınma sıklıkları 1 ile 2 arasında değişmektedir.

Takip eden sonuçlar (bkz., Çizelge 3), *sosyal biliş ve sosyal algı* konusunun üç farklı değişkenle, aynı sıklıkta çalışıldığı göstermektedir. Söz konusu araştırmaların bağlamları ise farklılaşmaktadır. Buna göre, çalışmaların birinde, depresyon ve nedenlerine dair algılar, bir diğerinde dilencilik, bir başkasındaysa organ hırsızlıklarına dair anlatıların ele alındığı gözlenmektedir.

Son olarak, *sosyal etki* ana temasının iki; *sosyal psikoloji ve sağlık* konusunun ise bir alt tema ile (sırasıyla tüketici davranışları, kültürlenme, kültüre duyarlı stres) incelendiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3. Sosyal Psikolojik Alt Temaların Ana Başlıklara Göre Dağılımları

Ana temalar	Alt temalar	n	%
	Dini tutumlar	3	5.2
	Çocuk haklarına ilişkin tutumlar	2	3.4
	Sosyo-bilimsel konular hakkında tutumlar	2	3.4
	Beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlar	2	3.4
	Adli muhasebe ve adli muhasebecilere yönelik görüşler	1	1.7
	Bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin kabuller ve kullanım niyetleri	1	1.7
	Bilimsel epistemolojik inançlar	1	1.7
	Biyolojik çeşitliliğe ilişkin tutumlar	1	1.7
	Bölgesel kalkınmada sivil toplum kuruluşlarının rolüne dair görüşler	1	1.7
	Çocuk işçiliğine ilişkin görüşler	1	1.7
	Çoklu kaynaklarla performans değerlendirme sistemine yönelik tutumlar	1	1.7
	Demokrasi eğitimine ilişkin algılar	1	1.7
	Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine yönelik görüşler	1	1.7
	Eğitim sistemine yönelik değerlendirmeler	1	1.7
	E-okul uygulamalarına yönelik görüşler	1	1.7

Tutumlar (<i>n</i> = 53)	Ahlak ve meslek etiğine dair öğretmen görüşleri	1	1.7
	Fen ve teknoloji dersine yönelik tutumlar	1	1.7
	Halk oyunları dersine yönelik tutumlar	1	1.7
	İlköğretimde hizmet içi eğitime ilişkin görüşler	1	1.7
	İlköğretimde aileden beklentilere dair tutumlar	1	1.7
	İngilizce dersine yönelik tutumlar	1	1.7
	İnsan kaynakları uygulamalarına dair görüşler	1	1.7
	İnternet alışverişine ilişkin tutum ve davranışlar	1	1.7
	İnternet tabanlı öğrenmeye yönelik tutumlar	1	1.7
	Katılım bankalarının tercih edilme nedenleri	1	1.7
	Kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlar	1	1.7
	Kopya çekmeye yönelik tutumlar	1	1.7
	Kur'an'ı anlamada Kur'an kurslarının rolüne ilişkin görüşler	1	1.7
	Kurumsal vatandaşlık davranışına ilişkin algılar	1	1.7
	Kültürel değerlere duyarlı eğitime ilişkin görüşler	1	1.7
	Marka imajı, bağlılığı ve memnuniyeti	1	1.7
	Matematiğe yönelik tutumlar	1	1.7
	Okul öncesi eğitimin zorunlu olmasına dair görüşler	1	1.7
	Otel işletmelerinde internet reklamlarına yönelik tutumlar	1	1.7
	Öğrenim görülen bölüme ilişkin tutumlar	1	1.7
	Öğretmen öğrenci etkileşiminde öğretmenlere ilişkin tutumlar	1	1.7
	Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlar	1	1.7
	Özel güvenlikte kaliteye yönelik değerlendirmeler	1	1.7
	Rehberlik servisine ilişkin görüşler	1	1.7
	Resim dersinin gerekliliğine ilişkin görüşler	1	1.7
	Sanat eğitimi derslerine yönelik tutumlar	1	1.7
	Sosyal hizmet kurumlarının hizmet kalitesine ilişkin değerlendirmeler	1	1.7
	Sosyal kulüplerin işlevlerine yönelik görüşler	1	1.7
	Suçta yönelik tutumlar	1	1.7
	Turist memnuniyeti, tekrar ziyaret etme niyeti	1	1.7
	Türkiye muhasebe ve finansal raporlama standartlarına ilişkin görüşler	1	1.7
	Uzaktan eğitime yönelik tutumlar	1	1.7
	Üniversite kent ilişkisine dair görüşler	1	1.7
Van kentine ilişkin algılar	1	1.7	
Van kentinin markalaşmasına ilişkin görüşler	1	1.7	

	Van'daki yerel işverenler ve işgücü piyasasına yönelik bakışlar	1	1.7
	Yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin tutumlar	1	1.7
	Zorunlu eğitimin 4+4+4 olmasına ilişkin tutumlar	1	1.7
Toplam		58	100.0
	Örgütsel bağlamda mesleki doyum	9	12.2
	Örgütsel bağlamda mesleki tükenmişlik	7	9.5
	Örgütsel bağlılık	6	8.1
	Liderlik tarzları (dönüşümsel, etkileşimci, karizmatik, canlandırıcı, eleştirel liderlik)	5	6.8
	Örgütsel sinizm	5	6.8
	Örgütsel bağlamda mesleki motivasyon	3	4.1
	Okula yabancılaşma	2	2.7
	Öğrenen örgütler	2	2.7
	Öğretimsel liderlik	2	2.7
	Örgüt kültürü	2	2.7
	Örgütsel güven	2	2.7
	Sosyal kimlik	2	2.7
	Aile şirketlerinde yönetsel sorunlar ve kurumsallaşma	1	1.4
	Aile şirketlerinde yönetsel uygulamalar	1	1.4
Grup süreçleri (n = 39)	Astların yönetim ve karar sürecine katılımı	1	1.4
	Çevreci sivil toplum kuruluşları, aktivizm	1	1.4
	Farklılıkların yönetimi	1	1.4
	İş yaşam dengesi	1	1.4
	İşe bağlılık	1	1.4
	İşe gömülmürlük	1	1.4
	Kent kimliği	1	1.4
	Okul iklimi	1	1.4
	Okul müdürlerinde yöneticilik, liderlik	1	1.4
	Okul tükenmişliği	1	1.4
	Okul yaşam kalitesi	1	1.4
	Öğretmen liderliği	1	1.4
	Örgütsel adalet	1	1.4
	Örgütsel demokrasi	1	1.4
	Örgütsel mutluluk	1	1.4
	Örgütsel sessizlik	1	1.4
	Örgütsel vatandaşlık	1	1.4
	Örgütsel yabancılaşma	1	1.4

	Örgütsel yaratıcılık	1	1.4
	Personel güçlendirme	1	1.4
	Türk Silahlı Kuvvetlerinde yöneticilik, liderlik	1	1.4
	Vatandaşlık bilinci	1	1.4
	Vatandaşlık görevleri	1	1.4
	Yerel siyasette dezavantajlı gruplar	1	1.4
	Yönetim yeniliği	1	1.4
Toplam		74	100.0
Benlik (n = 21)	Akademik öz yeterlik	2	8.0
	Benlik saygısı	2	8.0
	Çok kültürlü kişilik	2	8.0
	Mesleki öz yeterlik	2	8.0
	Duygusal öz yeterlik	1	4.0
	Düşünme stilleri	1	4.0
	Eleştirel düşünme becerisi	1	4.0
	Eleştirel düşünme eğilimi	1	4.0
	Empati	1	4.0
	Erteleme davranışı	1	4.0
	Estetik yaratım	1	4.0
	İçsel motivasyon	1	4.0
	Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği	1	4.0
	Olası benlik	1	4.0
	Öz yeterlik	1	4.0
	Psikolojik danışmanların yeterliği	1	4.0
	Sosyal beceri	1	4.0
	Sosyal karşılaştırma	1	4.0
	Sosyal yetkinlik ve davranış	1	4.0
	Yansıtıcı öğretmenlik	1	4.0
Yaşam boyu öğrenme yeterliği	1	4.0	
Toplam		25	100.0
Kişilerarası ilişkiler (n = 11)	Sosyal ilişkiler	2	16.7
	Aile içi iletişim	1	8.3
	Boşanma	1	8.3
	Doktor hasta ilişkisinde güven	1	8.3
	İletişim sorunları	1	8.3
	İlişki bağımlılığı	1	8.3
	İnternet bağımlılığı	1	8.3
	Okula uyum	1	8.3
	Yakın ilişkilerde bağlanma	1	8.3
	Yalnızlık	1	8.3
	Yetişkin ayrılma kaygısı	1	8.3
Toplam		12	100.0

	Kadın yoksulluğu	2	22.2	
	Doğurganlık analizleri	1	11.1	
Toplumsal cinsiyet (n = 8)	Kadın girişimciler ve kadın girişimcilerin yaşadığı sorunlar	1	11.1	
	Kadınlar ve çalışma yaşamı	1	11.1	
	Kadınların siyasal yaşama katılımları	1	11.1	
	Toplumsal cinsiyet bakış açıları	1	11.1	
	Toplumsal cinsiyete dair deneyimler	1	11.1	
	Muhafazakâr siyasal partilerde kadınlar	1	11.1	
	Toplam		9	100.0
	Önyargı ve ayrımcılık (n = 6)	Yıldırma	2	28.6
Çocuklarda önyargı		1	14.3	
Farklılıklara saygı		1	14.3	
Öğretmenlere yönelik yıldırma		1	14.3	
Örgütsel kayırmacılık		1	14.3	
Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı		1	14.3	
Toplam		7	100.0	
Göç (n = 7)	Göç ve kentleşme	1	14.3	
	Göç ve kentlilik bilinci	1	14.3	
	Göç ve sosyal uyum ve yaşam	1	14.3	
	Göç ve kentsel faaliyetlere katılım ve temsil	1	14.3	
	Göç ve kente uyum	1	14.3	
	Göç ve kadınların yaşamı	1	14.3	
	Göç etme süreci ve nedenleri	1	14.3	
Toplam		7	100.0	
Saldırğanlık (n = 4)	Kadına yönelik şiddet	2	33.3	
	Saldırğanlık davranışı	2	33.3	
	Çocuk ihmal ve istismarına dair farkındalık	1	16.7	
	Şiddet eğilimi	1	16.7	
Toplam		6	100.0	
Sosyal biliş ve sosyal algı (n = 3)	Deprem ve nedenlerine ilişkin algılar	1	33.3	
	Dilenciliğin nedenlerine ilişkin açıklamalar	1	33.3	
	Organ hırsızlıklarına dair sözlü anlatılar	1	33.3	
Toplam		3	100.0	
Sosyal etki (n = 2)	Yeşil pazarlamanın tüketici davranışlarına etkisi	1	50.0	
	Kültürlenme	1	50.0	
Toplam		2	100.0	
Sosyal psikoloji ve sağlık (n = 1)	Kültüre duyarlı stres	1	100.0	

3.4. Çalışmaların Örneklem Sayısı ve Özelliklerine Dair Bulgular

Araştırmada son olarak, tezlerin örneklem sayı ve özellikleri betimlenmek istenmiştir. Bunun için ilk olarak, çalışmaların tamamındaki katılımcıların sayısı ve cinsiyet oranları hesaplanmıştır. Ardından, incelenen tezlerin diğer örneklem özellikleri ve bu özelliklerin dağılımları belirlenmiştir.

Buna göre, sonuçlar Van örnekleminde ulaşılan katılımcı sayısının toplamda 65,632 ($N = 162$) olduğunu göstermektedir (bkz., Çizelge 4). Bu çalışmaların yedisinde Van iline ait katılımcı sayısı belirlenememiştir. Katılımcıların cinsiyetler arasındaki dağılımı ise birbirine yakındır (Kadınlar için $n = 27,032$, erkekler için $n = 30,233$, belirlenemeyen = 8,367 [Söz konusu çalışmaların 31'inde kadın, 37'sinde erkek katılımcı sayıları hesaplanamamıştır.]).

İncelenen tezler örneklem özelliklerine göre gözden geçirildiğinde, bulgular, araştırmaların pek çok farklı örneklem grubuyla yürütüldüğüne işaret etmektedir. Çizelge 4'ten de takip edilebileceği gibi, toplamda 59 farklı örneklem niteliği belirlenmiştir. Bu niteliklerin, en sıklıkla eğitimsel aktörlerle ilgili olduğu görülebilmektedir. Sıklık dağılımlarına bakıldığında ilk sırayı öğretmen ($n = 59$) gruplarının aldığı; bunu okul yöneticileri ($n = 14$), üniversite ($n = 13$), lise ($n = 11$) ve ilkokul ($n = 10$) öğrencilerinin takip ettiği gözlenmektedir. Devam eden sırada ise kadınlar ($n = 10$), ortaokul öğrencileri ($n = 6$) ve ebeveynler ($n = 5$) yer almaktadır. Ergenler, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve yetişkinlerin ise aynı sıklıkta ($n = 4$) çalışıldığı görülmektedir. Benzer şekilde, akademisyenler, depremde zarar gören bireyler, konaklama işletmeleri çalışanları, muhasebe meslek mensupları, engelli bireyler, okul öncesi dönem çocukları ve tüketiciler, üç farklı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadırlar. İzleyen sırada aile şirketi ve askeri yöneticiler, avukatlar, belediye başkanları, esnaflar, göç edenler, hastane ve üniversite çalışanları ile uluslararası turistler bulunmaktadır. Söz konusu örneklem gruplarının iki farklı tez çalışmasında yer aldığı görülebilmektedir. Takip eden diğer katılımcı gruplarının yalnızca bir çalışmanın örneklemini oluşturduğu gözlenmektedir. Bu katılımcıların ise çeşitli sosyo-demografik ve ekonomik (boşanmış bireyler, çocuk işçiler, çocuklar, hastalar, mülteciler, sosyal yardım alan bireyler, suça yönelmiş ergenler, Türkiye'ye göç edenler, dilenciler, etnik gruplar) ya da meslek ve çalışma gruplarını (antrenörler, askerler, esnaf çalışanları, işletmeciler, mülki idare amirleri, parti il temsilcileri, turist rehberleri, üniversite ve yerel basın çalışanları), eğitimsel aktörleri (kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler, öğrenci velileri gibi) ve hizmet alıcılarını (müşteriler) temsil ettiği görülebilmektedir.

Çizelge 4. Tezlerin Örneklem Sayı ve Özelliklerine Göre Dağılımları

Örneklem sayıları	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	27,032	41.2
Erkek	30,233	46.1
Belirlenemeyen	8,367	12.7
Toplam	65,632	100.0

Örneklem özellikleri

Öğretmenler	59	27.6
Okul yöneticileri	14	6.5
Üniversite öğrencileri	13	6.1
Lise öğrencileri	11	5.1
İlkokul öğrencileri	10	4.7
Kadınlar	10	4.7
Ortaokul öğrencileri	6	2.8
Ebeveynler	5	2.3
Ergenler	4	1.9
Öğretmen adayları	4	1.9
Sivil toplum kuruluşu temsilcileri	4	1.9
Yetişkinler (genel)	4	1.9
Akademisyenler	3	1.4
Depremde zarar gören bireyler	3	1.4
Engelli bireyler	3	1.4
Konaklama işletmeleri çalışanları	3	1.4
Muhasebe meslek mensupları	3	1.4
Okul öncesi dönem çocukları	3	1.4
Tüketiciler	3	1.4
Aile şirket yöneticileri	2	0.9
Askeri yöneticiler	2	0.9
Avukatlar	2	0.9
Belediye başkanları	2	0.9
Esnaf	2	0.9
Göç edenler	2	0.9
Hastane çalışanları	2	0.9
Uluslararası turistler	2	0.9
Üniversite çalışanları	2	0.9
Antrenörler	1	0.5
Banka müşterileri	1	0.5
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği özel yetenek sınavına başvuranlar	1	0.5
Belediye çalışanları	1	0.5
Boşanan kadın ve erkekler	1	0.5
Çocuk işçiler	1	0.5
Çocuklar	1	0.5
Dilenciler	1	0.5

Engelli bireylerin aileleri	1	0.5
Erbaş, er ve rütbeli askerler	1	0.5
Esnaf çalışanları	1	0.5
Esnaf müşterileri	1	0.5
Hastane servislerindeki hastalar	1	0.5
İnternet kafe işletmecileri	1	0.5
İşverenler	1	0.5
Kamu çalışanları	1	0.5
Kamu kurum yöneticileri	1	0.5
Kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler	1	0.5
Köyde yaşayan farklı etnik gruplar	1	0.5
Kur'an kursu öğrenci velileri	1	0.5
Mülki idare amirleri	1	0.5
Mülteciler	1	0.5
Otel işletmelerinde konaklayan müşteriler	1	0.5
Öğrenci velileri	1	0.5
Parti il temsilcileri	1	0.5
Sosyal yardım kurumlarından yardım alan bireyler	1	0.5
Suçta yönelmiş ergenler	1	0.5
Turist rehberleri	1	0.5
Türkiye'ye göç edenler	1	0.5
Üniversite idari personeli	1	0.5
Yerel basın çalışanları	1	0.5
Toplam	204	100.0

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, sosyal psikolojinin farklı bilim alanlarıyla ilişkisi, Van örneklemindeki çalışmalar temelinde sistematik olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bilgiyle aynı zamanda, Van iline dair sosyal psikolojik konu (ve sorun) alanları ortaya konulmak istenmiştir. Bu amaçla, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim ve Sağlık Bilimleri ile Sosyal Bilimler Enstitülerinde tamamlanmış lisansüstü tez çalışmaları araştırma ölçütleri temelinde gözden geçirilmiştir. Bu ölçütlere uygun toplam 169 teze ulaşılmıştır. Tezler ilk olarak, yıl, tür, enstitü, ana bilim / bilim dallarına göre betimlenmiştir. Bulgular, tezlerin yarısından fazlasının geçtiğimiz beş yıl içerisinde ve önemli bir bölümünün yüksek lisans eğitimi (%96.4) kapsamında, Sosyal ve Eğitim Bilimleri (%97.7) alanlarında yürütüldüğünü göstermektedir. Bu sonuç, Sağlık Bilimleri kapsamında araştırma ölçütleri temelinde değerlendirilmeye alınan bilim alanlarının (Halk Sağlığı, Hemşirelik ve Psikiyatri Ana Bilim Dalları) Sosyal ve Eğitim Bilimlerine kıyasla daha az olması ve lisansüstü program

sayılarıyla ilgili olabilir. Benzer farklılık, tez türü dağılımı için de geçerli görülebilir. Her üç temel bilim alanındaki doktora program sayısının oldukça az olduğu bilgisi ilgili enstitülerin resmi internet sayfalarından izlenebilmektedir. Tezlerin ana bilim / bilim dallarına göre dağılımları takip edildiğinde, neredeyse yarıya yakın bir kısmının (83 tez) Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı bünyesinde (Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi, Eğitim Programları ve Öğretimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalları ile Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı¹⁾ tamamlandığına işaret etmektedir. Psikoloji ve eğitim disiplinleri arasındaki bilimsel bağ (Baymur, 1994; McMillan, 1978) düşünüldüğünde, bu sonuç, öngörülebilir; ancak bu bağın sosyal psikolojik bir yönelim içerdiği (Erişilebilir [2000-2020 yılları] Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı toplam tez sayısı 173'tür.) şimdiki çalışma sonuçlarına dayalı olarak söylenebilir (bkz., YÖK Başkanlığı Tez Merkezi). Eğitim alanında çalışanların sosyal psikolojiye olan ilgileri, başka çalışmalarda da gözlenmektedir (ör., Goodnow, 1992; Rogers, 1982; Thomas, Santo ve da Cunha, 2019). Bu, eğitimsel bağlamın kendisinin sosyal psikolojik bir yaklaşımı gerekli kılması ile ilişkili olabilir. Akademik bağlam, gruplararası süreçler, liderlik, öğrenci-öğretmen etkileşimleri, okul kuralları / normları gibi pek çok sosyal psikolojik etmen içermektedir. Dolayısıyla da eğitimsel ortamdaki çalışmaların, sıklıkla, sosyal psikolojik konu ve yaklaşımlarla birlikte planlandığı söylenebilir. Benzer şekilde, Sosyoloji ve İşletme Ana Bilim Dallarına ilişkin bulgular (sosyal psikolojik tema içeren tez sayısı sırasıyla 20 ve 19) tahmin edilebilir düzeydedir, zira sosyal psikoloji ve sosyoloji bilimlerinin yakın ilişki içerisinde olduğu bilinmektedir (Bilgin, 2014; Kağıtçıbaşı, 1999). Yine, işletme biliminin pazarlama gibi ilgi alanlarıyla sosyal psikolojinin, tutumlar, grup süreçleri ve sosyal etki gibi konularıyla iç içe olduğu görülmektedir (Cialdini, 2009). Bulgular aynı zamanda, beden eğitimi ve spor, turizm işletmeciliği ve kamu yönetimi bilim alanlarının sosyal psikolojiyle bağlantısını ortaya koymaktadır. Bu bilim alanlarında yürütülen sosyal psikolojik temalı tez sayısı toplamda 15'tir. Kalan diğer bilim alanlarının, sıklıkları değişmekle birlikte (iktisat, güzel sanatlar müzik, din, sosyal bilgiler ve tarih eğitimi gibi) çeşitlilik gösterdiği görülebilmektedir.

Tezlerin araştırma biçimi, veri toplama araç ve yöntemi ve sosyal psikolojik ana temalara göre dağılımları ise, önemli bir bölümünün anket tekniği aracılığıyla, niceliksel yöntemlerle yürütüldüğüne ve birçoğunda (%78.7), sosyal psikolojide yaygın olarak kullanılan (Sakallı Uğurlu, 2018), Likert tipi bir ölçme aracından yararlanıldığına işaret etmektedir. Sosyal psikolojik ana temaların çalışılma sıklığına bakıldığında, ilk sırayı *tutumlar* konusunun aldığı, bunu *grup süreçleri*, *benlik*, *kişilerarası ilişkiler* ve *önyargı ve ayrımcılık* konularının izlediği görülmektedir. *Saldırganlık* ve *toplumsal cinsiyet* ise aynı sayıda çalışmaya konu olmuştur. Bu iki temayı *göç*, *sosyal biliş* ve *sosyal algı* takip etmektedir. *Sosyal etki* ve *sosyal psikoloji* ve *sağlık* konuları ise görece daha az çalışılan temalar olarak belirlenmiştir. Sosyal psikolojinin öncü isimlerinden Gordon Allport

1) 2006-2009 yıllarına ait bazı tezler Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalına kayıtlı görünmektedir. Şimdiki çalışmada, incelenen tezler YÖK Başkanlığı Tez Merkezinde kayıtlı oldukları biçimleriyle rapor edilmiştir.

(1935), sosyal psikoloji alanının en vazgeçilmez kavramı olarak “tutumlar”ı görmektedir. Tutumlar, güntümüzde de sosyal psikolojide en yaygın çalışılan konulardan birisidir (Hitlin ve Pinkston, 2013). Araştırmacılar, sosyal davranışı tahmin edebilme ve nedenlerini kavrayabilmek için sıklıkla tutumları anlamaya çalışmaktadırlar (Sakallı Uğurlu, 2018). Bu çalışmanın sonuçları da benzer bir bulguya işaret etmektedir, ancak sonuçlar ana bilim / bilim dalları açısından gözden geçirildiğinde, konuların sıklık dağılımlarının daha çok ilgili disipline göre değiştiği görülebilmektedir. Örneğin, eğitim bilimleri alanındaki çalışma sayısı gözetildiğinde, grup süreçleri ana temasının incelenme sıklığının bilim dallarına göre farklılaştığı izlenebilmektedir.

Ana temaların oransal dağılımlarına ek olarak, içerdiği sosyal psikolojik değişkenler hakkında bilgi edinmek, araştırmanın amacı temelinde daha detaylı bilgiler sağlayabilir. Bu amaç takip edilerek, çalışmada aynı zamanda sosyal psikolojik alt temaların ana başlıklara göre dağılımları incelenmiştir. Bulgular, 11 ana temanın 155 farklı sosyal psikolojik değişkenle ele alındığına işaret etmektedir. Bu sonuç, sosyal psikolojinin diğer disiplinlerle bağına ortaya koyabilmesinin yanı sıra öne çıkan konulara dair bilgiler de sunmaktadır. Hatırlanacağı gibi, şimdiki çalışmanın temel ilgi odaklarından biri, Van örnekleminde çalışılan sosyal psikolojik konuları belirleyebilmektir. Buna göre, *tutumlar* konusunun eğitimsel aktörler, bireysel yönelimler, iktisat, işletme ve kamusal yönetim ve turizm olmak üzere birçok farklı bağlam temelinde irdelendiği görülmektedir. *Grup süreçleri* konusunun çeşitlilik (39 farklı alt tema) içermekle birlikte daha çok, örgütsel bağlam çerçevesinde ele alındığı, gruplararası ilişkiler temasının daha az çalışıldığı söylenebilir. *Benlik* konusuna ilişkin bulgular ise, öz yeterlik (ör., mesleki) temasına daha fazla değinildiğini göstermektedir. Buna karşılık, *kişilerarası ilişkiler* konusunun alt temalar arasındaki dağılımı neredeyse aynıdır. Araştırmacıların bu konuya, farklı ilişkisel bağlamlar (romantik ya da sosyal ilişkiler) ve temalarla (bağlanma, uyum gibi) yöneldikleri görülebilmektedir. Farklı olarak, *toplumsal cinsiyet* konusunun belirli bir yönelime işaret ettiği, çalışmalarda daha çok “kadın cinsiyeti”ne (kadınlar ve yoksulluk, iş yaşamı, siyaset gibi) odaklanıldığı gözlenmektedir. *Önyargı ve ayrımcılık* ana temasında ise değişkenlerin ele alınma sıklıkları benzer düzeylerde kalırken ilişkilendirilen bağlamın (iş ortamı, cinsiyet, yaş ve meslek gibi) değiştiği görülmektedir. Çalışmalarda belirlenen bir başka konu ise *göçtür*. *Göç*, kentlilik bilinci, kadın olmak, kente uyum ve nedenleri ile birlikte aynı sıklıklarda ele alınmıştır. *Saldırganlık* konusunun ise kadına yönelik şiddet, şiddet eğilimi ve davranışı ile çocuk ihmal ve istismarı temalarıyla incelendiği görülebilmektedir. Bulgular aynı zamanda *sosyal biliş ve sosyal algı* konusunun depresyon ve nedenlerine yönelik algılar, dilencilğe ilişkin değerlendirmeler ve organ hırsızlıklarına ilişkin anlatılar olmak üzere üç farklı bağlamda çalışıldığını göstermektedir. Buna karşılık, *sosyal etki* ve *sosyal psikoloji ve sağlık* ana temalarının toplamda üç sosyal psikolojik alt tema çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Bu sonuçlar, genel olarak ele alındığında, alt temaların ana temaya göre dağılımlarının konu sıklıklarında olduğu gibi, ilgili disiplin açısından farklılaştığı gözlenmektedir. (bkz., Grup süreçleri ağırlıklı olarak örgütsel bağlamda incelenmiştir.) Sosyal psikolojik temalar, incelenme sıklıkları açısından değerlendirildiğinde, bulgular aynı zamanda, akademideki bir eğilime işaret ediyor görünmek-

tedir. Örneğin, benlik konusunun, öz yeterlik alt teması ile daha sıklıkla ele alınması ya da toplumsal cinsiyet temasının, kent için erkeklik çalışmalarının (bkz., Sancar Üşür, 2009) benzer olarak önemi gözetildiğinde, daha çok kadın konularıyla ilişkilendirilmesi buna örnek olarak verilebilir.

Şimdiki çalışmada aynı zamanda, incelenen tezlerin örneklem sayısı ve özelliklerine dair bilgilere ulaşılmak istenmiştir. Sonuçlar, tezlerin tamamında 65,632 katılımcıyla çalışıldığını göstermektedir. Katılımcıların cinsiyet dağılımları ise birbirine oldukça yakındır. Örneklemin diğer niteliklerine bakıldığında, sıklıkları değişmekle (ör., En sık çalışılan grup öğretmenlerdir.) beraber çalışmaların pek çok farklı katılımcı grubuyla yürütüldüğü görülmektedir. Bunların, eğitimsel aktörler (öğrenciler, veliler, yöneticiler gibi), farklı sosyo-demografik, ekonomik (kadınlar, çocuk işçiler, hastalar, göç edenler, engelliler, mülteciler) meslek / çalışma (akademisyenler, avukatlar, esnaf, siyasi aktörler, sivil toplum çalışanları gibi) ve yaş gruplarından (çocuklar, ergenler gibi), sosyal rollere sahip bireylerden (ebeveynler) ve hizmet alıcılarından (banka müşterileri gibi) oluştuğu gözlenmektedir. Anımsanacağı gibi, bu çalışma Van ilindeki sosyal psikolojik konu (ve sorun) alanlarını belirlemeyi ikincil olarak amaçlamaktadır. Bir önceki bulgularla birlikte bu sonuçlar, sosyal psikolojik birçok temanın pek çok farklı katılımcı grubuyla çalışıldığını işaret etmektedir. Her ne kadar bu bulgu, tezlerin yürütüldüğü bilim alanlarına göre değişebilse de Van örnekleminde öne çıkan konulara dair genel bilgiler sunabilir. Dolayısıyla da sonuçlar, Van yerelinde yürütülecek akademik ve bilimsel çalışmalar için başvuru niteliğinde veriler sağlayabilir.

Çalışma sonuçları aynı zamanda, akademideki bir gereksinime dikkat çekiyor görünmektedir. Hatırlanacağı gibi, incelenen lisansüstü tez çalışmaları, sosyal psikoloji dışındaki disiplinlere aittir. Bu, hali hazırda Van ilindeki tek üniversite olan Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde, Psikoloji Bölümü ve Sosyal Psikoloji Ana Bilim Dalının bulunmasına karşılık lisansüstü eğitim programının olmaması ile ilişkilidir. Dolayısıyla, psikoloji / sosyal psikoloji lisansüstü programlarının etkinleştirilmesinin önem taşıdığı söylenebilir. Buna ek olarak, farklı bilim alanlarının sosyal psikoloji disiplini ile akademik ve bilimsel işbirliğini geliştirmeyi akademik ajandalarına almaları da gerekli görünmektedir. Benzer olarak, sosyal psikoloji disiplini, diğer bilim alanlarına gerekli bilimsel ve akademik desteği sunabilmelidir.

Böyle olmakla birlikte, çalışmanın belirli sınırlılıklar içerdiği de hatırd tutulmalıdır. Dolayısıyla, bulgular bu açıdan değerlendirilebilmelidir. Bunlardan biri, araştırmanın dâhil edilme ölçütleri ile ilgili olabilir. Anımsanacağı üzere, veriler Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde, Van örnekleminde yürütülen lisansüstü tezlerden elde edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, sonuçlar yalnızca Van Yüzüncü Yıl Üniversitesindeki lisansüstü tez verileriyle sınırlandırılmıştır. Bu verilere, ulusal / uluslararası kitap, makale ve bildiri çalışmalarının dâhil edilmesiyle yürütülecek yeni araştırmalar, sonuçlara dair ayrıntılı bilgiler sağlayabilir.

Bir başka kısıtlılık olarak “tez başlıklarının sunuş teknik ve biçimleri” gösterilebilir. Şöyle ki; veri toplama sürecinin ilk aşamasında tezler, başlıklarına bakılarak araştırma ölçütleri açısından gözden geçirilmiştir. (ör., Sosyal psikolojik bir tema içermeyen ya da

örneklemnin tamamı Van ili dışından olan tezler ilk taramada araştırma dışında tutulmuşlardır.) Başlıkların yeterli olmadığı durumlarda ise öncelikle, özetler incelenmiş, daha sonra gerekli görüldüğünde tezin bütününe bakılmıştır. Bir diğer anlatımla, tez başlığının, sırasıyla da özetinin ifade ediliş biçimleri, bu ilk elemelerde belirleyici olabilmektedir.

Bunlara ek olarak, bulgular değerlendirilirken sosyal psikolojik temaların sınıflandırılma yöntemi de dikkate alınmalıdır. Daha önce de değinildiği gibi, sosyal psikolojik ana temalar alandaki temel başvuru kaynaklarına göre sınıflandırılmıştır (ör., Aronson ve diğerleri, 2013; Myers, 2010/2015); ancak temaların bu kaynaklardaki yer alışı değişebilmektedir. Örneğin, toplumsal cinsiyet, bazı kaynaklarda önyargı konusu ile birlikte, kimilerinde gruplararası ilişkiler kapsamında ya da ayrı bir ana temada değerlendirilebilmektedir. Benzer olarak, “göç” ya da “sağlık” teması söz konusu kaynaklarda yer almayabilmekte ya da ayrı bir bölüm altında sunulmayabilmektedir, ancak her iki temanın sosyal psikolojinin temel konularından biri olduğu bilinmektedir (van Oudenhoven ve diğerleri, 2008; Taylor ve diğerleri, 2006/2015). Şimdiki çalışmada, veriler temel başvuru kaynaklarının yanı sıra alanyazın bilgisiyle ilgili yapılan ek taramalar da dikkate alınarak kategorize edilmiştir. Ayrıca, bu çalışmada, böylesi bir ayrımla ilgilenilmediğinin, farklı bilim alanları ile sosyal psikoloji arasındaki bağlantıyı genel bir çerçevede betimleyebilenin hedeflendiğinin notu düşülebilir. Bulgular yorumlanırken, bu bilgi de gözetilebilmelidir.

Kaynakça

- Akgül Sarpkaya, O. (2013). Boşanmış kadınlarda toplumsal baskıya direnme stratejileri: Van örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(26), 29-50.
- Allport, G. W. (1935). Attitudes. C. M. Murchison (Ed.). *Handbook of social psychology* (pp. 798-844). Winchester, MA: Clark University Press.
- American Psychological Association. (2020). *The Publication Manual of the American Psychological Association, Seventh Edition*. American Psychological Association.
- Amiot, C. E., Sukhanova, K. ve Bastian, B. (2020). Social identification with animals: Unpacking our psychological connection with other animals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 18(5), 991-1017.
- Aronson, E., Wilson, T. ve Akert, R. (2013). *Social psychology*. New York, NY: Pearson.
- Batson, C. D. (2011). *Altruism in humans*. New York, NY: Oxford University Press.
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Bilgin, N. (Ed.). (2014). *Sosyal psikoloji*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Brown, J. D. (1998). *The self*. New York, NY: Routledge.
- Brown, R. J. (1995). *Prejudice: Its social psychology*. Oxford, UK: Blackwell.
- Cartwright, E. (2011). *Behavioral economics*. New York, NY: Routledge.
- Cialdini, R. B. (2009). *Influence: Science and practice*. New York, NY: Pearson.

- Dökmen, Z. (2006). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duman, M. Z. (2016). Van'a gelen İranlı turistlerin profilleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 399-408.
- Eagly, A. ve Fine, G. A. (2010). Bridging social psychologies: An introduction. *Social Psychology Quarterly*, 73(4), 313-357.
- Goodnow, C. (1992). Strengthening the links between educational psychology and the study of social contexts. *Educational Psychologist*, 27(2), 177-196.
- Hendrick, S. S. (2009). *Yakın ilişkiler psikolojisi* (Çev. A. Dönmez ve A. Büyükaşahin Sunal). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (Eserin orijinali 2004'te yayımlandı).
- Hitlin S. ve Pinkston K. (2013). Values, attitudes, and ideologies: Explicit and implicit constructs shaping perception and action. DeLamater J. ve Ward A. (Ed.), *Handbook of Social Psychology* (pp. 319-339). New York, NY: Springer.
- Hogg, M. A. ve Vaughan, G. M. (2010). *Essentials of social psychology*. New York, NY: Pearson.
- House, J. S. (1977). The three faces of social psychology. *Sociometry*, 40(2), 161-177.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kelman, H. C. (1965). Social-psychological approaches to the study of international relations: Definition of scope. H. C. Kelman (Ed.), *International Behavior* (pp. 3-39). New York, NY: Holt, Rinehart and Winston.
- Krech, D. ve Crutchfield, R. S. (1948). *Theory and problems of social psychology*. New York, NY: Mc-Graw-Hill.
- McMillan, J. H. (1978). The social psychology of education: New field of study or just educational psychology? *Educational Psychologist*, 12(3), 345-354.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). İstanbul: Nobel Yayınları. (Eserin orijinali 2009'da yayımlandı).
- Milburn, M. A. (1998). *Sosyal psikolojik açıdan kamuoyu ve siyaset* (Çev. A. Dönmez ve V. Duyan). Ankara: İmge Kitapevi. (Eserin orijinali 1996'da yayımlandı).
- Myers, D. G. (2015). *Sosyal psikoloji* (Çev. S. Akfırat). (Eserin orijinali 2010'da yayımlandı).
- Pınarcık, P. (2012). Urartu Krallığı'nın tarihi coğrafyası hakkında yeni öneriler. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 27(2), 459-482.
- Rogers, C. (1982). *A social psychology of schooling: The expectancy process*. London: Routledge.
- Rucker, D. D., Petty, R. E. ve Briñol, P. (2015). Social psychological foundations of social marketing. D. W. Stewart (Ed.), *The handbook of persuasion and social marketing: Historical and social foundations; Conceptual, theoretical, and strategic dimensions; Applications and uses* (pp. 27-59). Santa Barbara, CA: Praeger Publishers.
- Sakallı Uğurlu, N. (2018). *Sosyal psikolojide tutumlar ve tutum değişimi*. Ankara: İmge Kitapevi.

- Sancar Üşür, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız iktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R. ve Sherif, C. W. (1988). *The Robbers Cave Experiment: Intergroup conflict and cooperation*. Middletown, Connecticut: Wesleyan University Press.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance theory: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (2004). Social Dominance Theory: A new synthesis. J. T. Jost ve J. Sidanius, (Ed.), *Political psychology: Key readings in social psychology* (pp. 420-443). New York, NY: Psychology Press.
- Steg, L., van den Berg, A. E. ve de Groot, J. I. M. (Ed.). (2015). *Çevre psikolojisi* (Çev. E. Ensari Cicerali). İstanbul: Nobel Yayınları. (Eserin orijinali 2013'te yayımlandı).
- Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P. ve Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149-178.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2015). *Sosyal psikoloji* (Çev. A. Dönmez). Ankara: İmge Kitapevi. (Eserin orijinali 2006'da yayımlandı).
- Thoits, P. A. (1995). Social psychology: The interplay between sociology and psychology. *Social Forces*, 73(4), 1231-1243.
- Thomas, K.J., Santo, J.B. ve da Cunha, J.M. (2019). The predictive value of school climate and teacher techniques on students' just world beliefs: A comprehensive Brazilian sample. *Social Psychology Education*, 22, 1239-1257.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Konularına göre istatistikler. Erişim adresi <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist>.
- van Oudenhoven, J., Judd, C. ve Ward, C. (2008). Social psychology and immigration: Relations between immigrants and host societies. L. Steg, K. Keizer, A. Buunk ve T. Rothengatter (Ed.), *Applied social psychology: Understanding and managing social problems* (pp. 235-254). Cambridge: Cambridge University Press.
- van Raaij, W. F. (2008). Social psychology and economic behaviour: Heuristics and biases in decision making and judgement. L. Steg, K. Keizer, A. Buunk ve T. Rothengatter (Ed.), *Applied social psychology: Understanding and managing social problems* (pp. 117-136). Cambridge: Cambridge University Press.
- Wärneryd, K. E. (1988). Social influence on economic behavior. van Raaij, W. F., van Veldhoven, G. M. ve Wärneryd, K. E. (Ed.), *Handbook of economic psychology* (pp. 206-248). Springer, Dordrecht.
- Whitley, B. E. ve Kite, M. E. (2010). *The psychology of prejudice and discrimination*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Yıldız, M. Z. ve Deniz, O. (2016). Maarif salnamelerine göre, 19. Yüzyıl sonunda Van'da eğitim ve kültürel hayat. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(35), 197-208.
- Zimbardo, P. G. ve Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271-1288.

EK 1: İncelenen Tezlerin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi Tez Numaraları (N = 169)

109312	257394	357566	413647	480161	511867	577821	584136
184854	257402	357576	427268	480165	511914	577833	584246
187216	257421	357577	435297	480173	511929	577836	584427
187225	311265	357587	435305	480175	511986	577848	584633
188257	313924	357588	435308	480181	513381	577898	584707
188261	313933	357589	435313	480183	522570	578072	585136
188262	313934	359668	435317	480187	531200	578078	585700
189058	313936	359669	435320	480713	531267	578171	585963
189064	313945	381315	445714	490788	532308	578223	586738
189080	313959	381319	445731	490799	532692	578236	586754
189085	313969	381331	445738	490804	532751	578269	586889
189087	313994	385959	445751	490807	532818	578387	587836
190295	313997	385968	445765	490810	533427	578516	593565
190298	332517	385970	445768	491002	536513	578864	595601
207473	332527	385971	445795	492014	536517	578897	602710
226721	332539	385973	449656	494283	541932	579311	
226722	339872	393297	459637	494295	543466	582460	
234299	339876	393542	459638	494297	563822	582852	
242356	339877	393545	480152	498716	565838	582958	
242390	340026	413635	480156	505046	571208	583118	
257304	345713	413642	480158	505791	577628	583613	
257339	357562	413645	480159	511615	577694	584083	